

BİR "İNKILÂP" YAPITI OLARAK MEDENÎ KANUN

Prof. Dr. Aytekin ATAAY

Türkiye Büyük Millet Meclisi 17 Şubat 1926 günü saat ondört-de tarihî oturumlarından birini daha akdetmiş bulunuyordu. Türk Devletinin kurucusu ve Türk Devriminin yaratıcısı Mustafa Kemal Atatürk de görüşmeleri Cumhurbaşkanlığı locasından izlemekte idi¹. İşte bu oturumda, Türk Hukuk devriminin temel taşlarından biri olan Medenî Kanun kabul edilerek² Türk Devrimi daha da güçlendiriliyordu.

I

Medenî Kanun Türkiye'de lâik³ bir özel hukuk —ve bu arada

- 1) **Bozkurt M.E.**, Türk Medenî Kanunu Nasıl Hazırlandı? (Medenî Kanunun XV. Yıldönümü İçin, İstanbul 1944), s. 19.
- 2) İsviçre Medenî Kanununun Fransızca metninin bir komisyon tarafından Türkçeye çevrilmesi suretile hazırlanan Türk Medenî Kanunu tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisinde —madde, madde oylamaya konulmaksızın— bir bütün halinde görüşülerek kabul edildi. Daha sonra, bu kanunun "mütemmimi" (tamamlayıcısı) olan (bak: BK. mad. 544) ve İsviçre Borçlar Kanununun Fransızca metninin bir komisyon tarafından Türkçeye çevrilmesi suretile hazırlanan Borçlar Kanunu tasarısı da Türkiye Büyük Millet Meclisinde —madde, madde oylamaya konulmaksızın— bir bütün halinde görüşülerek 22 Nisan 1926 tarihinde kabul edildi. Her iki kanun —gerek Medenî Kanun (= MK.) ve gerek Borçlar Kanunu (= BK.)— 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdi.
- 3) Genel bir tanımla lâiklik, dinin dünya —özellikle devlet işlerine karıştırılmaması ve buna karşılık devletin de dine karşı lehde veya aleyhde bir tavır takınmamasıdır. Bak: **A. Ataay**, Atatürk'ün Lâiklik Anlayışı ve Medenî Kanun (İ.Ü. Hukuk Fakül-

lâik bir medenî hukuk⁴— sisteminin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu kanuna kadar özel hukuk tamamen dinsel kurallara dayanmakta idi. Medenî kanunun lâik karakteri⁵, lâik bir devlet olma iddia ve çabasında bulunan Cumhuriyetimizin temel yapısına⁶ tamamen uymaktadır. Gerçekten Medenî Kanundaki hükümler eski hukuk zamanında olduğu gibi, dinsel esaslara dayanmamaktadır⁷. Bununla

tesisi 50. Yıl Armağanı), s. 191. Lâikliğin başka tanımları için bak: **Onar S.S.**, İdare Hukukunun Umumî Esasları II, 3. bası (İstanbul 1966, s. 719; **Daver B.**, Türkiye Cumhuriyetinde Lâiklik (Ankara 1955), s. 8.

- 4) Lâikliğin medenî hukuk alanında etkisi, kurumların ve kavramların dinsel temele dayanma zorunundan kurtulmuş olmasında, dinin haklardan yararlanmada herhangi bir farklılaşmaya yol açmamasında görülür.
- 5) Bak: **Ataay A.**, Medenî Hukukun Genel Teorisi, 3. bası (İstanbul 1980), s. 163.
- 6) Gerçekten Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında 1937 yılından itibaren lâiklik ilkesi açıkça yer almıştır. Hatta, Cumhuriyetin kurulmasından yıllarca önce Cumhuriyetimizin kurucusu **Atatürk** lâikliğe olan özlemini şu sözlerle açıkça belirtmişti: "Saltanat yıkılmalıdır. Din ve devlet birbirinden ayrılmalı, Şarkdan (doğudan) benliğimiz sıyrılarak Batı Medeniyetine aktarılmalıyız... Emin olunuz ki, bunların hepsi birgün olacaktır" (Meşrutiyetten önce Selânik'te söylenen bu sözler için bak: **Borak S.**, Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk —İstanbul 1966—, s. 22). Fakat Cumhuriyetin ilânından (= 29.10.1923) sonra kabul edilen 1924 tarihli Anayasanın (= Teşkilâtı Esasiye Kanununun) 2. maddesine Anayasa Komisyonu tarafından "Türkiye Devletinin dini, dinî islâmdır" tarzında bir hüküm konulmuştu. **Atatürk**, 1927 yılındaki Söylevinde (= Nutkunda) Anayasanın 2. ve 26. maddelerindeki din ile ilgili hükmü bir fazlalık olarak nitelendirerek, Ulusun bunu "ilk uygun zamanda" kaldırması gerektiğini belirtmiştir (**Borak**, a.g.e., s. 22-23). Nihayet 1928 yılında artık "uygun zaman"ın geldiği kanısına varılarak, devletin dinine ilişkin hüküm Anayasa metninden çıkarıldı. Daha sonra 1937 yılında 1924 Anayasasının 2. maddesi, "Türkiye Devleti, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçıdır" biçiminde değiştirildi (bak: 3.2.1937 tarihli ve 3115 sayılı Kanun), 1961 Anayasasının 2. maddesinde de "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir" (bak: **Ataay**, yukarıda not 3'de a.g.e., s. 195-197) hükmüne yer verildi.
- 7) Medenî Kanun, medenî hukuk alanında köklü bir değişikliğin

beraber belirtmek gerekir ki, Medenî Kanunda din ile ilgili hükümler vardır (bak: MK. mad. 110, 266, 319/II). Ancak bunlar eskiden olduğu gibi din kurallarının hukuka aktarılması veya inanç özgürlüğünün (bak: 1961 AY.'sı mad. 19) kayıtlanması amacını değil, fakat genel olarak inanç özgürlüğünün güvence altına alınması ve kuvvetlendirilmesi amacını gütmektedir.

Bugün Medenî Kanunun içine giren konular, bu kanunun kabulünden önce kısmen Mecelle tarafından ve kısmen de fıkıh ve feraiz kuralları ile çözümlenmekte idi. Yani Medenî Kanun kabul edilmeden önce Medenî Hukuk alanını etraflı biçimde içine alan derli toplu bir kanun yoktu. Gerçi 1851 maddelik bir Mecelle vardı⁸. Fakat bu kanunda genellikle fıkıh biliminin "muamelât" (yani mal, borç ve dava ilişkileri) bölümü üzerinde durulmuştu. Bugünkü Medenî Kanunumuzun içinde yer alan kişiler (şahıslar), aile ve miras hukuklarının tamamı ile eşya hukukunun bazı önemli konuları Mecellenin dışında bırakılmıştı. Mecelle meseleci metodla⁹ hazırlanmış olduğundan ilkel bir görünüme sahipti. Bu kanun modern ihtiyaçları karşılayacak yeterlikte değildi. 1916 yılında Mecelleyi günün gereklerine ve ihtiyaçlarına uydurmak amacile bir komisyon kurulmuş, ancak bu komisyonun çalışmalarından yararlı bir sonuç alınamamış¹⁰

başlangıcını teşkil etmiş, medenî hukuk kurumlarını ve kavramlarını dinsel bir temele dayanma zorunundan kurtarmış ve bunları lâikleştirmiştir (bak: **Ataay**, yukarıda 5'de a.g.e., s. 163-165 ve 185 is.). Bu açıdan Medenî Kanun başarılı bir devrim yapıtıdır. Söz konusu Kanun kabul edildiği devrin Başbakanı olan İnönü'nün özel bir konuşmasında belirttiği üzere: "Atatürk Medenî Kanun ile iftihar eder ve ona çok güvenir, devrimlerinin en güzellerinden sayardı". Bak: **Arık K.F.**, Medenî Kanun ve Yapılan Bazı Tenkitler, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1963, sa. 1, s. 196).

8) Eski Medenî Kanunumuz olan Mecellenin hazırlanışında Ahmet Cevdet Paşa'nın çabalarını burada belirtmek gerekir. Mecellenin birinci kitabının iradei seniye tarihi 1870 olduğu halde, sonuncu kitabının iradei seniye tarihi 1877 dir. Yani, Mecellenin tamamının kanunlaşması yedi yılda mümkün olmuştur. Bak: **Veldet = Velidedeoğlu H.V.**, Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat (Tanzimatın Yüzüncü Yıldönümü dolayısıyla yayınlanan kitaptan ayrı bası, İstanbul 1940), s. 54, not 2.

9) Bak: **Ataay**, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 60-61.

10) Bak: **Velidedeoğlu H.V.**, Türk Medenî Hukuku I, cüz 1, Umumi

ve Medenî Kanununun kabulüne kadar Türk Toplumunu medenî hukuk alanını içine alan modern bir kanundan yoksun kalmıştı¹¹.

Eski hukukumuzun temelini teşkil eden fıkıh biliminin açık ve kesin olmaması, dinsel bir karakter taşıması itibariyle de modern gereksinimleri karşılamakta yetersiz kalması onun kusurlu yönünü teşkil etmekte idi. Günlük yaşam ilişkilerini düzenleyen kuralların sadece hukukçular tarafından anlaşılabilir olması yetiştirmez. Bu kurallar ne kadar âdil ve bilimsel olurlarsa olsunlar, halk tarafından da anlaşılabilir olmalıdırlar. Halkın hukuku benimsemesi, onu sevebilmesi, hukuk düzeni içindeki kuralların sadece âdil olmalarına değil, fakat yurttaşlar tarafından —tüm tekniği ile olmasa bile, genel bir surette— anlaşılabilir olmalarına da bağlıdır¹².

II

Medenî Kanununun kabulü ile, çeşitli hayat ilişkilerinin tamamen dinsel olan kurallarla ve Mecellenin anlaşılması güç ve karışık hükümleriyle çözümlenmesine son veriliyordu. Dine dayanan ve bu nedenden dolayı da yüzyıllar boyunca değişmez esaslar halinde saklanmış bulunan kurallarla, hergün biraz daha ilerleyen toplum içindeki çeşitli ilişkileri düzenlemenin olanaksızlığı açıktır. Genç Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli yaşam ilişkilerini düzenleyen, modern ihtiyaçları karşılayan bir Medenî Kanundan yoksun kalması beklenemezdi. Kaldı ki, bu Cumhuriyeti kuranlar, hukuk sistemimizin geriliğinin nelere mal olduğunu yakından bilmekte idiler. Netekim, kapitülasyonlar kaldırılmak istenildiği zaman, yabancı devletler hukuk sistemimizin geriliğini ve dine dayandığını ileri sürmek suretiyle haklı isteklerimizi red ediyorlardı.

Atatürk, daha 1924 yılında “hukuku medeniyede ve hukuku ailede takip edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır”¹³ demek

Esaslar, 7. bası (İstanbul 1968), s. 68-69. Ayrıca bak: **Onar S.S.**, La Codification d'une partie du droit musulman dans l'Empire Ottoman —Le Médjellé— (Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul, no. 4), s. 126 is.; **Ataay**, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 74.

11) Bak: **Ataay**, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 74.

12) Bak: **Ataay A.**, Neden İsviçre Medenî Kanunu (Medenî Kanun 50. Yıl Sempozyumu, İstanbul 1978), s. 69.

13) *Gazi'nin Vecizeleri* (İstanbul Cumhuriyet Matbaası), s. 85.

suretiyle bu alanda izlenecek siyasanın ana hatlarını gayet açık bir biçimde belirtmiştir. Zaten, halka hizmet amacile, halkın içinden çıkmış olan ve batılılaşma yolunda dev adımlarla ilerlemeğe azmetmiş bulunan bir hükümetten, yurttaşlarının çeşitli ilişkilerinin düzenlenmesini çağını çoktan yaşamış köhne kurallara terk etmesi beklenemezdi. Netekim devrin Adalet Bakanı (= M.E. Bozkurt) bir konuşmasında aynen şöyle diyordu: "Türk ihtilâlinin kararı, batı medeniyetini kayıtsız, şartsız kendine mal etmek, benimsemektir. Bu karar o kadar kesin bir azme dayanmaktadır ki, önüne çıkacaklar, demirle ateşle yok edilmeye mahkûmdurlar. Bu prensip bakımından, kanunlarımızı oldukları gibi batıdan almak zorundayız. Böylelikle Türk Ulusunun iradesine uygun harekette bulunmuş olacağız. Keyif ve isteklerimize göre değil, milletimizin dileklerine göre iş başarmaya borçluyuz"¹⁴.

İşte bu azim ve irade ile İsviçre Medenî Kanunu esas alınmak suretiyle¹⁵ Türk Medenî Kanunu hazırlandı¹⁶.

Medenî Kanun, medenî hukuk alanında köklü bir değişikliğin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu kanun, medenî hukuk kavramlarını

14) **Bozkurt**, a.g.e., s. 11.

15) İsviçre Medenî Kanununun Türk Medenî Kanunu olarak seçilmesinin nedenleri konusunda bak: **Ataay**, yukarıda not 12'de a.g.e., s. 59 is.

16) **Kanımca**, İsviçre Medenî Kanununun Türk Medenî Kanunu olarak alınmasının nedenlerinden biri ve belki de en önemlisi, söz konusu kanunun kadın - erkek eşitliğine önem vermesi ve bu konuyu özenli biçimde düzenlemesidir (bu konuda bak: **Ataay**, yukarıda not 12'de a.g.e., s. 71-72), **Atatürk**, Cumhuriyetin kuruluşundan yıllarca önce Sofya'da askerî ataşe olarak bulunduğu sıralarda bir görüşmede, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmalarından ve erkeklerin birden fazla kadınla evlenebilmeleri olanağının kaldırılmasından söz etmişti (bak: **Borak**, a.g.e., s. 22). Oysa, o zamanki hukukumuz olan İslâm hukukunda kadınlarla erkekler eşit haklara sahip değildiler ve erkeklerin aynı zamanda dört kadınla evlenebilmeleri mümkündü. **Atatürk** bunların değiştirilmesi gereğine inanıyor ve modern bir topluma yaraşan bir hukuk düzeninin özlemini çekiyordu. Meşrutiyetten önce Selânik'de geleceğe ilişkin düşüncelerini açıklarken şöyle diyordu: "...Şarkdan benliğimiz sıyrılarak Batı Medeniyetine aktarılmalıyız. Kadın ve erkek üzerindeki farklar

ve kurumlarını dinsel bir temele dayanma zorunundan kurtarmış, bunları lâikleştirmiştir¹⁷. Bu itibarla Türk Medenî Hukukunun çehresi bir anda değişmiş ve modern hukuk biliminin gereklerine ve uygar bir toplumun gereksinimlerine cevap verir hale gelmiştir.

Medenî Kanunun getirdiği yeniliklerin halk tabakalarınca benimsenmediği veya bunların ulusal yapımıza uymadığı söylenemez. Bu gerçeği daha iyi anlayabilmek için, Medenî Kanunun getirdiği yeniliklere kısaca göz atmakta yarar vardır :

1) Eski hukukumuzdan farklı olarak, Medenî Kanunumuz yargıca geniş yetkiler tanımış bulunmaktadır¹⁸. Netekim yargıç, hakkında uygulanabilir bir hukuk kuralı bulunmayan bir olay ile karşılaşıncı, kendisi kanun koyucuymuş gibi hareket ederek bir kural koyar ve bu kurala göre hükmeder¹⁹. Bundan başka kanun yargıca geniş bir takdir yetkisi de tanımış bulunmaktadır²⁰. Yargıca bu yetkilerin tanınmış olması tamamen yerindedir. Bilgili ve faziletli yargıçlar bu yetkilerine dayanarak verecekleri hükümlerle Türk hukukunun gelişmesini sağlayacaklardır. Türk Yargıçı kendisine tanınmış olan bu geniş yetkilere dayanarak hüküm verirken Türk halkının ulusal yapısını, toplumsal, ekonomik ve ahlâkî durumunu gözönünde tutacağından Medenî Kanunu toplumun gereksinimlerine uyduracak ve ona tam bir hayatîyet ve canlılık sağlayacaktır.

2) Medenî Kanunda —eski hukukumuzdan farklı olarak— kişisel özgürlüğe ve bireysel girişime geniş bir yer verilmiş, bu suretle özgürlük esasının benimsenmiş olması ve bu kanunun demokratik bir ruh²¹ taşıması onun devrimci yönlerinden en önemlisini teşkil eder. Demokratik ruhu²² gereği Medenî Kanunumuz, eski hukukumuzun aksine olarak, herkesin eşit biçimde medenî haklardan yararlanma ehliyetine (= hak ehliyetine) sahip bulunduğu esasını

silinerek yeni bir içtimaî nizam kurmalıyız... Emin olunuz ki, bunların hepsi bir gün olacaktır" (Borak, a.g.e., s .22-23).

17) Bak: Ataay, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 163-164.

18) Bak: Ataay, yukarıda not 5'de a.g.e. ,s. 229 is.

19) Bak: Ataay, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 229-244.

20) Bak: Ataay, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 244-248.

21) Bak: Ataay, yukarıda not 5'de a.g.e., s. 161.

22) Bak: yukarıda not 21.

koymuştur²³. Bugün artık toplum içinde, medenî haklara sahip efendiler yanında onların insafına sığınmış köleler mevcut değildir. Keza, kadınlar da medenî haklardan yararlanma ehliyeti bakımından —esas itibariyle²⁴— erkeklerle eşit bir durumda bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak da, aile hukuku ve miras hukuku alanlarında köklü bir devrim meydana gelmiştir. Hukukumuzda kadın aile ilişkileri bakımından —esas itibarile— kocasıyla eşit bir durumda bulunduğu gibi, onun miras payı da erkeğinkinden farklı değildir.

III

Şu noktayı belirtmek gerekir ki, Medenî Kanunumuz kadın-erkek eşitliğini mutlak olarak getirmiş de değildir. Zorunluluklar karşısında veya kadınların menfaatlerinin korunması amacile, bazı durumlarda kadın erkek eşitliği prensibinden uzaklaşmıştır. Nitekim evlilik birliği içinde düzenin sağlanması ve aile bağlarının kuvvetlendirilmesi amacile, evli erkeklerle evli kadınlar arasında bazı eşitsizlikler kabul edilmiştir. Koca, evlilik birliğinin reisidir²⁵. Bunun doğal sonucu olarak da evli kadın —kocasından olan— çocuklarla birlikte kocasının soyadını taşır²⁶. Keza evli kadın ikametgâh bakımından kocasına tâbidir²⁷, kadının bir meslek veya sanat-

23) Bak: **Ataay A.**, Şahıslar Hukuku, Birinci Yarım, 3. bası (İstanbul 1978), s. 47-49.

24) Bak: **Ataay**, yukarıda not 23'de a.g.e., s. 50 is.

25) Bak: MK. mad. 152/I.

26) Evli kadın kocasının soyadını taşımakla (bak: MK. mad. 153/I) beraber, Medenî Kanunda, evli kadının evlilikten bağımsız olan soyadını (= kızlık soyadını) evlilikle kazandığı soyadı ile birlikte kullanabileceği hususunda bir kural bulunmamakla beraber, bunun kabul edilmesine bir engel yoktur. Çünkü evlenmesine rağmen kadın, kızlık soyadını kaybetmemektedir. Netekim, boşanma halinde kadının kızlık soyadına —doğrudan doğruya ve yahut da evlendiği sırada dul idiyse hâkimin hükmü ile— dönmesi (bak: MK. mad. 141) bunu göstermektedir. Kadının evlenme ile kaybetmediği aile adını kocasının soyadına eklemek suretiyle kullanabileceğini kabul etmek Medenî Kanunun ruhuna uygun olduğu gibi, evli kadınların çıkarlarına da uygun bulunmaktadır (bak: **Ataay**, yukarıda not 23'de a.g.e., s. 186).

27) Bak: MK. mad. 21/I.

la uğraşabilmesi²⁸ kocasının iznine bağlıdır²⁹. Bunlardan başka çocuklar üzerindeki velâyet hakkının kullanılmasında eşler arasında bir anlaşmaya varılamadığı takdirde, kocanın oyu üstün tutulur³⁰. Kadının menfaatlerinin korunması amacile kabul edilen eşitsizliklere örnek olarak da : Kadının, kocasının lehine olarak borç altına girmesinin (meselâ, kocasının bir borcu için kefil olmasının) geçerli sayılabilmesi için bu muamelenin sulh yargıcı tarafından onaylanmasının gerekli sayılması hususu gösterilebilir³¹. Karısının lehine olarak borç altına girmek isteyen evli erkekler için böyle bir kayıtlama yoktur. Bunların dışında olarak Medenî Kanun, biyolojik nedenleri gözönünde bulundurarak, kadınların daha erken bir yaşta evlenebilmelerini kabul etmiştir³², fakat evliliği sona ermiş bir kadının yeniden evlenebilmesi için —nesep karışmalarını önlemek amacıyla— üçyüz günlük bir bekleme süresi koymuştur³³. Erkekler için böyle bir süre yoktur. Bütün bu eşitsizlikler bazı zorunlulukların ürünü olduklarından ve makul esaslara dayandıklarından adalet duygularını zedelememekte ve insan haklarına aykırılık teşkil etmemektedir.

28) Evli kadının bir meslek veya sanatla uğraşabilmesi kocasının iznine bağlı (bak: MK. mad. 159/I) bulunmakla beraber “kocanın izninden imtinaı halinde karı, kendisinin bir iş veya bir san’at ile iştigal etmesi birliğin veya bütün ailenin menfaati icabı olduğunu isbat ederse, bu izin, hâkim tarafından verilebilir” (MK. mad. 159/II, cümle 1).

29) Medenî Kanunun, evli kadının bir meslek veya sanatla uğraşabilmesini kocasının iznine bağlı tutan 159. maddesinin I. fıkrası, gelişen çağdaş düşüncelere aykırı biçimde cinsiyet eşitliğini bozmuş durumdadır. Öte yandan bu hüküm 1961 Anayasasının “herkes, dil, ırk, cinsiyet ... ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir” tarzındaki 12. maddesinin I. fıkrasına da aykırı düştüğü halde, sözü geçen Anayasanın 151. maddesi uyarınca iptaline gidilme fırsatı da çıkmamıştır. Atatürk’ün cinsiyet eşitliği konusundaki özlemini tam olarak gerçekleştirme ve gelişen çağdaş düşüncelerle uyumu sağlama bakımından —daha fazla vakit geçirilmeksizin— Medenî Kanunun 159. maddesindeki hükmün değiştirilmesine gidilmek yerinde olur. Bak: **Ataay**, yukarıda not 12’de a.g.e., s. 72).

30) Bak: MK. mad. 263/cümle 2.

31) Bak: MK. mad. 169/II.

32) Bak: MK. mad. 88.

33) Bak: MK. mad. 95.

Belirtmek gerekir ki, Türk hukukunda kadınların erkeklerle eşit bir durumda bulunmaları, modern Türk toplumunun çehresine tamamen uymaktadır. Çağdaş toplum içinde kadının kazandığı yer gözönünde bulundurulacak olursa cinsiyet eşitliği ilkesinin ne kadar haklı olduğu ve makul temellere dayandığı kolaylıkla anlaşılır. Kadın ve erkek eşitliğinin aile ve miras hukuku alanlarındaki tezahürleri günümüzde toplum tarafından artık benimsenmiş bulunmaktadır.

IV

Medenî Kanunumuzun getirdiği yeniliklerin ve özellikle medenî nikâh, tek evlilik ve hâkimin hükmü ile boşanabilme esaslarının uygun olmadıkları iddia olunamaz. Uzun yıllar dinî nikâh, çok karılılık ve erkeğin iradesiyle tek taraflı boşanma usullerinin hâkim bulunduğu toplumsal bir çevrede bu devrim hareketlerinin tutunmamış olabileceği ihtimali hatıra gelebilirse de meselâ, medenî nikâh kurumunun yavaş yavaş kökleştiği, önce tepki veya ilgisizlik gördüğü çevrelerde bile tutunduğu veya tutunmağa başladığı bir gerçektir.

Tek evlilik esasının ise, tepkiyle karşılandığı, ulusal yapımıza uymadığı düşüncesi asla doğru değildir. Bugün için çok karılılık rejimine dönülmesini önermek, halk tarafından ancak tebessümle karşılanacak ve ciddiye alınmıyacak bir girişim olmaktan ileri gidemez. Zaten kimsenin, Türk kadınının onur ve itibarını tehlikeye koymağa ve Türk toplumunun uygar uluslar karşısında itibarını sarsmaya hakkı da yoktur.

Boşanmanın hâkimin hükmüyle mümkün sayılmış ve böylelikle kontrol altına alınmış olması da tamamen onaylanması gereken bir esastır. Bugün bir işveren bile kendisine iş sözleşmesi ile bağlı bulunan işçisinin veya hizmetkârının uluorta işine son verip onu kapı dışarı edemezken, nasıl olur da eski hukukumuzda olduğu üzere, Türk kadını kocasının bir çift sözü (= boş ol demesi) ile, yıllardır içinde bulunduğu yuvasından atılabilir. Buna ahlâk duygularımız ve ulusal terbiyemiz asla elverişli değildir.

Bununla beraber itiraf etmek gerekir ki, Medenî Kanunun kabulünden bu yana aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen, bu ka-

nun ile ulaşılmak istenilen amacın eksiksiz olarak gerçekleştiğini ve sağlam bir alt yapının kurulmuş bulunduğunu söylemek —ne yazık ki— henüz mümkün değildir. Bu kanunun getirdiği yeniliklerin —sınırlı da olsa— bazı çevrelerde benimsenmemiş olduğu bir gerçektir. Medenî Kanunun getirdiği kadın - erkek eşitliğine karşı çıkanlara, medenî nikâh, tek evlilik ve hâkimin hükmü ile boşanabilme esaslarının uygun bulunmadıklarını ileri sürenlere toplumumuzda —nadir de olsa— rastlamak mümkündür. Bu durum karşısında, tükenmek bilmez bir sabırla halkı uyarmak ve Medenî Kanunun insan onuruna yaraşan bir düzenin kurulmasını amaçlayan yönlerini tanıtmak Türk aydınına ve özellikle Türk hukukçusuna düşen tarihî bir görevdir. Toplum olarak geri kalmış veya geri bırakılmış olmamızın sorumluluğunu yarınki kuşakların cahil halk kütlelerine değil, fakat kendilerine düşen görevi yerine getirmeyenlere yükleyeceklerinde kuşku yoktur.